



עין יצחק

פינת ההלכה השבועית
מאת מרן הראשון לציון
הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א
בעל ה'ילקוט יוסף'

פר' מצורע - שבת הגדול תשע"ט | גליון מס' 131

כתיבה: הרב מרדכי גור | עריכה: הרב יצחק קורלנסקי

מי-הכנרת והחלב בפסח

הלכה למעשה | נימוקי היתר | ריבוי החומרות בפסח | האם נכון להחמיר על חשבון שמחת יו"ט? | שתיית חלב בפסח | להקת הפוסקים המתירים | מיעוט הפוסקים האוסרים

בפסח במשהו אלא במקום שיכול לבוא לידי חימוץ, אך בנהר גדול מותר. וכן כתב בספר יד יהודה (הלכות מליחה, בהשמטות). ולפי זה גם לגבי הכינרת, הרי ככל שישפכו שם שיירי בירה ופירורי חמץ, לעולם לא יגיע לידי נתינת טעם, ובזה לא גזרו לומר שחמץ בפסח אסור במשהו ושאפילו באלף אינו בטל.

ויש לצרף גם את סברת הריטב"א (עבודה זרה מז ע"א) בשם הרמב"ן, שלא אסרו חמץ בפסח במשהו אלא במים תלושים, אבל במים מחוברים אינם נאסרים במשהו. וכן כתב בשו"ת שער דעה. וגם יש לצרף את סברת רבינו תם, הרוז"ה בעל המאור, שאלתות דרב אחאי גאון, הסוברים שחמץ אפילו בפסח עצמו בטל בשישים.

ואף שהפרי מגדים כתב שאינו מועיל לצרף סברא שלא הובאה בשולחן ערוך, וכן כתב הגאון רבי שלמה קלוגר, ובנידון דידן הרי סברת רבינו תם דחמץ בפסח בטל בשישים, לא הוזכרה בשולחן ערוך, והאיק נוכל לצרפה. אלא שבהגהות יד אברהם כתב שמועיל לצרף לספק ספיקא גם סברא שלא הובאה בשולחן ערוך. ולכן ניתן לצרף ג' סברות הנ"ל: א. שלא אסרו חמץ בפסח במשהו אלא במקום שיכול לבוא לידי חימוץ ולידי נתינת טעם, אך בנהר גדול או הכנרת, לעולם אינו יכול לבוא לידי כך ולא אסרו. ב. הסוברים שחמץ בפסח בטל בשישים. ב. הסוברים שלא אסרו חמץ בפסח במשהו אלא בתלושים, אבל במחוברים אינם נאסרים.

ריבוי החומרות בפסח

יש לדעת שבכל נושא ריבוי החומרות בפסח, שאמנם עם ישראל קדושים אוהבים להחמיר, וכל המרבה בפסח הרי זה משובח, אבל על כולנה יש להקפיד להחמיר יתירה מכך במידות בין אדם לחבירו, בדברים החשובים בהרבה.

בשיחות הר"ן (אות רלה) כתב שאף אם יכין מים קודם פסח, הרי קשה לשמור היטב את המים, שלא יחמיץ בהם פירור חמץ, ולכן היה רגיל מתחילה לקחת מי מעיין שהם מתחדשים בכל עת, אבל אחר כך ראה שלא זו הדרך אשר בחר ה', וכתב שאין צריכים לחפש אחר חומרות יתירות, אפילו בפסח, רק לילך בדרך אבותינו ורבותינו הקדמונים, ולא ניתנה התורה למלאכי השרת. ובשביל זה עזבו העולם חכמת הדקדוק ואינם עוסקים בו כלל, כי דקדוק אין צריכים כלל, וגם לא לדקדק מדאי לבקש חומרות יתרות. ועיקר העבודה באמת הוא תמימות ופשיטות להרבות בתורה ובתפילה ומעשים

שאלה: כידוע, שנה זו היתה שנה גשומה, מבורכת בגשמים, ומפלט הכנרת - ברוך ה' - עלה באופן משמעותי, ולפי המצב כיום, מי הכנרת מגיעים לא רק לערי הגליל, אלא אף לירושלים, דרך המוביל הארצי, ורק בשנה שחונה, שלא יורדים הרבה גשמים, המים מגיעים לירושלים מבארות מי תהום שבראש העין.

בעקבות כך, מתעוררת גם בחלקים נוספים ברחבי הארץ שאלת היתר השימוש במי הכנרת בחג הפסח, לשתותם ולבשל בהם, שכן יש לחוש שזרקו שם חמץ. ואמנם פירורי חמץ שהשליכו לשם לפני פסח, כדי לדוג דגים וכיו"ב, הרי זה בטל בכמה אלפי אלפים, וכיון שנתבטל שוב אינו חוזר וניעור. הבעיה היא שאף בפסח עצמו ישנם שמשליכים לשם פירורי לחם או שיירי בירה וכיו"ב, האם מותר מותר לשתות ממים המגיעים מהכנרת בפסח?

הלכה למעשה

תשובה: מותר לכתחילה לשתות בפסח ממי הכנרת והמוביל הארצי, ולבשל ולאפות בהם בלי שום פקפוק, ודין זה הוא בין לספרדים ובין לאשכנזים ויש שמתחסדים עם קונם ונוהגים לשאוב מים קודם פסח ולסגנם יפה כדי להשתמש בהם לכל ימי הפסח לשתיה ולבישול, והנוהגים כן תבוא עליהם ברכה, אך מעיקר הדין אין צריך להחמיר בזה, וכל שכן לרחיצה ולשטיפת כלים, שאין שום מקום להחמיר בהם.

חילוק בחמץ לפני פסח לתוך הפסח

מקור הדברים הוא בדברי הראשונים. בשבלי הלקט (סימן ריז) כתב שפעם אחת מצאו בפסח לחם חמץ בתוך בור המים, ואסרו לשתות ממימי הבאר בפסח. גם בספר הרוקח (סי' רצא, הובא בטור סי' תסז) כתב שמעשה שהגעילו יורה של חמץ ונשפכו המים המוחמצים לתוך הבור בפסח, ואסרו לשאוב מים מהבאר בפסח, שהחמץ בפסח אסור אפילו במשהו, וכן אם נפל חמץ לבאר, המים אסורים. ומטעם זה יש המחמירים ומכנינים מים מערב פסח, כי כל מה שהתערב קודם הפסח אינו חוזר וניעור (שו"ע סימן תמו ס"ד). ולפי זה, לכאורה, אם נופל חמץ בפסח עצמו וממשיכים לשאוב ממי הכנרת בפסח, והמים המגיעים לבתים הם מהכנרת, לכאורה יש כאן תערובת של חמץ.

נימוקי היתר

אולם בשו"ת ספר יהושע (סי' ה) כתב להגאון רבי יעקב מליסא, במה שנהגו בזמנו לטחון תבואה ליד הנהר, די ש לומר שלא גזרו חמץ



טובים. והמשיך הר"ן והוסיף שהלואי שנזכה לקיים את כל מצוות התורה כפשוטן ממש בלי שום חומרות, ואין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו (ע"ז ג ע"א), ולא נתנה התורה למלאכי השרת (שבת פח ע"ב, יומא ל ע"א). וגם על אלו המבלים זמן בשביל נקיות יתר ומאריכים בביהכ"ס, הקפיד הר"ן מאד, כי לא נתנה תורה למלאכי השרת, ואין צריך להחמיר יותר מן הדין.

האם נכון להחמיר על חשבון שמחת יו"ט?

ושמעתי שהגאון רבי בן-ציון אבא-שאול זצ"ל היה מייעץ לתלמידיו, שכיון שהאריז"ל הבטיח שמי שלא ישל במשהו חמץ בחג הפסח, מובטח לו שיזכה לסייעתא דשמיא שלא יחטא כל השנה, ולכן היה מייעץ להם לעשות כל טעדי שבעולם כדי לזכות להבטחת האריז"ל, ומשום כך לא היה בא לפיו כל ימי הפסח שום דבר מאכל שנעשה בחוץ, ואפילו מצות לא היה אוכל רק בצמצום גדול, שיעורי כזית החייבים לאכול בליל הסדר, ואחר כך כזית אחת לחיוב פת בשבת וביום טוב, ולא היה משתמש בשום תבלין, והכל כדי לזכות להבטחתו של רבינו האריז"ל. אך יש לשים לב שלא יבוא כל זה על חשבון מצות שמחת יו"ט. ונמצא חומרו - קולו. ורוב ככל רבותינו לא נהגו להחמיר בכל אלו כולם, ודי לך במה שאסרה התורה ובמה שאסרו חכמים. ויתפלל על כך להשי"ת שיצילהו ממשהו חמץ.

ובשו"ת דברי חיים (תשובות נוספות, סי' ד) כתב למחותנו שנהג שלא לאכול מצות ולא שום תבשיל בחג המצות, שלא נכון הדבר לנהוג כך בזמנינו שהדור חלש, ויש שמחמת כן מתבטל משמחת יום טוב. ובשערי תשובה (סימן תקיא סק"ה) הביא על זקנו החכם צבי, שגזרו עליו חכמי זמנו להתיר את מנהגו שהיה נוהג שלא לשאוף טבא"ק ביום טוב, כדי שלא לבטל עונג יום טוב. וכל שכן לנידון דיון, שלא לאכול דברים רבים ביום טוב, שהוא צער גדול, ואם לפי ההלכה מותר ואין בכך שום ספק לכל הדיעות, מחוייב להתיר לו.

ולכן להלכה למעשה, מותר להשתמש במים המגיעים מהכנרת דרך המוביל הארצי, הן לירושלים והן לגליל, ואפילו אם יודע שיש שם שיירי בירה ופירווי חמץ וכיו"ב, אפילו הכי מותר, וכמבואר.

שתיית חלב בפסח

יש המחמירים שלא לשתות חלב בכל שבעת ימי חג הפסח, ואפילו בהמה של גוי, שמא הגוי האכילה חמץ, וחלב זה נוצר מחמץ זה, אולם לפי ההלכה מותר, כפי שכתב בשו"ת בית אפרים (או"ח סוף סימן לה) שנשאל בענין חלב שנלקח מבהמת גוי, והשיב שאין כאן בית מיחוש, וחמץ אסרה התורה ולא חלב, וכן כתב אחיו בשערי תשובה (סוף סימן תמח). וכן העלה להתיר בשו"ת מוחנה חיים (יו"ד סימן כ-כא). וכן כתב הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל בשו"ת הר צבי (חלק אורח חיים). וגם בספר מגן האלף (סימן תמח סק"י) כתב לענין חלב שנחלב בפסח והבהמות אוכלות חמץ אצל הנכרי, שמדינא מותר, כי 'זה זה גורם' מותר, (עי' עבודה זרה מח ע"ב, פסחים כו ע"ב), דהיינו דבר שנוצר בשני גורמים, אחד אסור ואחד מותר, וכמו כן החלב בפסח, שמלבד החמץ, גם שאר הדברים שאוכלת הבהמה, גורמים ליצירת החלב, ופנים חדשות באו לכאן.

בספר חיי אדם (נשמת אדם סימן ט) כתב ששמע שיש מקום להחמיר בזה על פי מה שכתב המגן אברהם (סימן תמה) ש'זה זה גורם' אסור

בפסח, אך כתב שיש לדחות, שלא כתב המגן אברהם אלא לענין 'שבח עצים בפת' (עי' פסחים כו ע"ב ושו"ע יו"ד סי' קמב ס"ד), דהיינו פת שנאפתה בחום שנוצר על ידי איסורי הנאה, הפת אסורה, מפני שנאפתה ונשתבחה על ידי עצים של איסורי הנאה, אבל בשאר דברים שאינם בעין, 'זה זה גורם' מותר, וכמבואר במגן אברהם (סימן תמב סק"ט). ולא החמירו האוסרים אלא בבהמה שנתפטמה כל ימיה רק באיסורי הנאה, וזה לא תמצא בחמץ, שהרי כל השנה - שעת היתר היא בחמץ, וגם אוכלת מאכלים אחרים, ולכן אפילו באותו יום שאכלה חמץ, החלב מותר.

להקת הפוסקים המתירים

כמו כן, הפרי מגדים (סוף סימן תמוז וסי' תמח) כתב שהמנהג להתיר לשתות חלב, אפילו אם אכלה הפרה חמץ בפסח, וכן כתב בספר שערי רחמים בשם הגאון רבי חיים מוואלוז'ין, הביאו בשדי חמד (ח"מ סימן ב אות ד), וכן כתב בספר יד יהודה (הל' שחיטה, בסוף הספר), וכן כתב בשו"ת תורת חסד מלובלין (או"ח סימן כא), שו"ת חסד לאברהם (תאומים, מהדו"ת או"ח סי' מח), הגאון רבי שלמה קלוגר בשו"ת שנות חיים (סי' ש), שו"ת יהודה יעלה (אסאד, או"ח סי' קכו, אה"ע ר"ס רנח) העלה גם כן להתיר החלב של בהמת גוי שאוכלת חמץ בפסח, והסתמך גם על הגר"ש קלוגר שכתב לחזק דברי תשובת בית אפרים הנ"ל. גם מהר"ם בנעט בשו"ת פרשת מרדכי (או"ח סי' כב) כתב שהנהוגים היתר יש להם על מה שיסמוכו. וכן כתב בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סימן פה), ובספר ישועות יעקב (סימן תמח) כתב שהוא מורה ובא להתיר החלב.

מיעוט הפוסקים האוסרים

ואמנם יש פוסקים האוסרים, כמו בשו"ת הרמ"ץ (או"ח סי' כח) שכתב לפקפק בזה, דשמא דוקא חמץ שחרכו באש קודם זמנו, היינו לפני שעה שישיית, הרי הוא מותר בהנאה אפילו לאחר זמנו, היינו לאחר תחילת שעה שישיית (פסחים כא ע"ב, שו"ע סי' תמב ס"ט וסי' תמה ס"ב), כיון שבשעה שחל איסור חמץ אינו אלא כעפר בעלמא, מה שאין כן בפסח עצמו, וכן כתב בשו"ת זית רענן (דף ז) ובשו"ת חלקת יואב (מהדו"ת סימן כ). אולם כאמור, הרבה אחרונים הסכימו להתיר.

חומרא יתירה

ובשו"ת גורן דוד (סימן לה) הביא דברי שו"ת תשובה מאהבה (ח"ג סימן שכה) שהחמיר על עצמו, וכתב להוכיח מדבריו שאין אחד מכל גאוני פראג בימי הנודע ביהודה שחשש לכך. ואמנם הגאון רבי חיים פלאגי' בשו"ת לב חיים (ח"ג סימן קיז) ובספר רוח חיים (סימן תמח סק"ד) ובמועד לכל חי (סימן ב אות כב) כתב להחמיר שלא לשתות חלב מבהמת גוי בפסח, וכן בלחם הפנים על הקיצור שלחן ערוך (סימן קיז). אולם הגאון רבי אליהו מני (מע' פ אות ז) ציין על כך את דברי תשובה מאהבה הנ"ל שטרח ויגע למצוא צד איסור בזה עד שהעלה שבעל נפש יחמיר לעצמו, אך מצד הדין מותר. גם בבן איש חי (אות מב) כתב שלא ישתה חלב בפסח מבהמת גוי, שמא האכילה חמץ. אמנם חומרא יתירה היא, ורוב ככל הפוסקים הקילו בכך.

ולכן להלכה מותר חלב בפסח, אף אם ידוע שהבהמה אכלה חמץ בפסח עצמו, ואף בהמת ישראל שהאכילה חמץ נגד דין התורה וההלכה, כי 'זה זה גורם' מותר.

'פינת ההלכה' של מרן הראשון לציון שליט"א משודרת בכל יום שישי בשעה 15:45 - 'כאן-מורשת'

ניתן להאזין גם בקו 'בית יצחק': 0772-660-880 בשידור חי וחוזר

להנצחות (להצלחות, לרפואות ולעילוי נשמות) ולקבלת הגליון במייל: yk3121405@gmail.com | כל הזכויות שמורות © תרומות יתקבלו בברכה גם בעמדות 'קהילות': 073-2757000 (מספרינו: 4497) | קבלה מוכרת לצרכי מס לפי סעיף 46

